

KANATA MAW-KLUSUWAQN AQ TPLUTAQN

Ula Kananta we'jitu'tij principles ankaptmi'tij alsut niskam aq tplutaqn ankaptasik.

Eluwi'tasik maw-klusuwaqn aq tplutaqn

1. Kanata maw-klusuwaqn aq tplutaqn eluwi'tmi'tij ta'n teli-asite'tasik aq ika'tasik wjit pasik e'wmn tepiaq aq katu pasik iknmuksin wejiaq tplu'taqniktuk tujiw ankaptasitew se'sasik aq ta'n telisatasik ta'n eymn.

Kepmite'tasik tplutaqn

2. Msit wen ala'toq kepmete'tasik tplutaqn: (a) tplutaqn wjit conscience aq tel klamsitasit; (b) tplutaqn wjit telita'sit, tel-tlamsitasit, kluusuwaqnm aq telitutk, ma'wt tplutaqn wjit wi'katikn aq piluey media wjit tel keknuwa'tiket; (c) tplutaqn wjit peaceful assembly; kiswa (d) tplutaqn of association.

Maw-klusuwaqn

3. Msit wen Kanata ala'toq kluusuwaqnm wjit ika'tn election wjit ta'n eykik House of Commons kiswa legislative assembly aq kisiala'tn wjit membership. 4.(1) Mu eyknuk House of Commons kiswa mu legislative assembly siawa'sitew ajipije'k na'n newtipunqekl ta'n tele'k kisa'tasik aq apija'tasik wjit writs etek general elections ta'n wen eyk. (2) Ta'n tujiw teliaq kiswa apprehended war, invation kiswa insurrection, Wikuo'mk commons kis siawa'sitew parliament kiswa legislative assembly jiptuk kis siawa'sitew na'n te'sipunkekl ta'n tujiw mu sapa'sinukal ta'n te'sit wen telte'tk wjit ta'n newte'-third teluet House of Commons kiswa legislative assembly, kistla'sis 5. ktetew sitting wjit Parliament aq ke'sk newte' legislature kes'k ne'wt newtiska' jel ta'pu tepkunusetekwey.

Mobilty maw-klusuwaqnm

6.(1) Msit mimajuinu'k Kanata kisi piskwa'tew, kiswa kisi maja'sik Kanata. (2) Msit mimajuinu Kanata aq msit wen ta'n wesko'tk status ta'n ipapju wikit Kanata ala'toq klusuaqn (a) luksin aq suwa'tn ta'n pasik Saqawa'k weskowa'sin; kiswa (b) suwa'tn ta'n teli satmn weskowa'sin province. (3) Kluusuwaqn iknmask tepkisa'tn (2) Tlimuksin (a) ta'n pasik tekn law kiswa practices wjit general aplication teluek Saqmawewa'ki ta'n nike' kiswa sa'q wikit siawi'tew ; aq (b) ta'n pasik tplutaqn iknmask kelu'k ta'n wikin aq nuta'n wikasin wjit publicly ta'n iknmask social services. (4) Subsection (2) kiswa (3) muk wiaqa'tun ta'n pasik tplutaqn, program kiswa koqowey ala'toq amelioration etek province of conditions mimajuinu'k eykik Saqmawewa'ki ta'n socially kiswa economically disadvantage ta'n tujiw nisiasq luwakn ta'n Saqmawewa'ki eyk.

Maw-klusuwaqn ta'n asite'tasik

7. Msit wen ala'toq mimajuwaqn, liberty aq amkweywan mimajuinu aq mu asite'tasin suiska'sin pasik wjit principles fundamental justice. 8. Msit wen ala'toq kluusuwaqn wjit mu asite'tmn apijko'luksin kiswa apijo'tuksin. 9. msit wen ala'toq klusuaqn mu asite'tasin suwa'luksin kiswa maskwa'luksin laplusimk. 10. Msit wen ala'toq kluusuwaqn wjit pija'luksin kiswa lien laplusimk (a) mnaqaj tlimuksin koqowey wjit; (b) siawskunmn aq knuwa'tuan counsel mu keko'tmu'n aq knuwa'tuksin wjit maw-klusuwaqn; aq © ku'knmn validity wjit detention ankaptasik wjit habeas corpus aq tuwa'tasin elmiaq ta'n tujiw mu detention mu tplutaqn. 11. Ta'n pasik mimajuinu apankitk ta'n teli o'pla'tiket na weskunk maw-klusuwaqn (a) mu pawiknuwa'tuksin ta'n koqowey kisi o'pla'sik. (b) kisa'tn ta'n tujiw keknuwe'k; (c) mu kikaji ika'luksin wjit tluwen ta'n kisi o'pla'toq mimajuinu ta'n koqowey kisi o'pla'toq; (d) amju pa teli amkaptasik mu telianuk misoqo jijitu'tij teliaq ula tplutaqn aq public hearing wejiaq independent aq impartial tribunal; (e) asite'tasin reasonable bail mu pasik simtuk; (f) pasik ula case ta'n teli o'pla'sik wejiaq military tplutaqn wejiaq tmk keskmna'q military tribunal, ta'n kelu'k wjit trail wejiaq jury tjwi iknmut mawki'k teliapankikt toqo ta'n teli o'pla'tiket maskwa'luksin wjit na'n te'sipunkwekl kiswa me' ajelk apankitmn; (g) mu we'ju'ksin tliaqn kisi o'pla'tiken ta'n pasik koqowey kiswa omission katu, tla'tien tujiw kiswa omission, constituted an offence wejiaq Kanata kiswa international tplutaqn kiswa criminal teluwejik general principles tplutaqn ankaptasin wejiaq community of nations; (h) klapis ejila'sik ta'n kisi o'pla'toq Mu ap tla'sikn aq; ta'n tujiw wejitu'tij kisi o'pla'tiken aq apankitmn, mu ap tla'sikn kiswa apankitmn; aq (I) tlu'e'tij kisi o'pla'tiken aq tlu'e'tij we'jitu'tij ta'n teliaqsip aq t'n tujiw apankitmn, wla'sitew kiswa apja'taq ta'n teli-apankitmn, 12. Msit wen weskunk kluusuwaqn mu koqowey me'ka'tnew aq pilu'wa'tnew ta'n tel-luwatk kiswa tel-apankitk. 13. Mimajuinu ta'n nemitoqip ta'n kistliaq alatoq kluusuwaqn mu iknmuetn koqowey ta'n e'wasitew wjit piluey ta'n nemitoqip koqowey wjit siawa'sikn koqowey, pasik mu prosecution wjit perjury kiswa wjit iknmuwetu'n ta'n nemitasik kistlipiaq. 14. Minajuinu'k

kisna newte' minajuinew ta'n pasik wen me nestmuk kisna mu kis-tli'sik ta'n tel-mneweke'tij kisna ta'n wen wjit kepistaqnat kisimsnata na'tuwan ta'n apoqnmatew ta'n teluet.

Newte' maw klusuwaqn

15. (1) Msit mimajuinew newte' telisuwa'lut keskmna'q aq wjit tplutaqn aq ala'toq klusuwaqn newte' kleyuksin wjit tplutaqn ta'n ma tenuk piluo'tasin aq, kutey ula, ma pilu' ankaptasinuk wjit ta'n wetaqne'wasin tletawin, telamuksin, tel-tlamsitasin, e'pituin kisa ji'nmuin, tewijein, kisa tepi-wlein. (2) subsection (1) mu naqa'tmn tplutaqn, program kisa koqowey ala'toq amelioration conditions ula wetapeksit mimajuinu'k kisa pukwelkik mimajuinu'k kutey ma'wt wetapeksit msit ta'n tleyawit, telamuksit, tel-tlamsitasit, e'pitewit kisa ji'nm, tewije'k, kisa ta'n tel-wle'k.

Ta'n tli'suti Kanata

16. (1) Atlasie'wey aq wenujui'sit tli'suti Kanata sa'q etekl newte' tel-e'wasikl aq newte' maw-klusuwaqn aq etek kisi e'wmn msit institutions of Parliament aq Kaplnu'l Kanata. (2) Atlasie'w aq wenu'jk tli'suti wejiaq Sikniktuk. (3) mu koqowey ula Charter mu asite'tmuk authority of Parliament kisa legislature advance newte' etek kisa e'wk atlasie'wey kisa wenuj. 16.1(1) Atlasie'wey tli'sutiek kisa wenujey tli'sutiek tley Sikniktuk ala'toq newte' status aq newte' maw-klusuwaqn aq asite'tasik, ma'wt maw-klusuwaqn wjit distinct ekina'masimkewey aq cultural institutions nuta'q preservation aq promotion wjit ta'n tley.

(2) Ula tlukwaqn legislative aq Kaplnu'l wjit Sikniktuk wjit siawa'tn aq apoqnmn status, maw-klusuwaqn aq privileges ankaptasik wjit subsection (1) eluwi'tmasit. 17 (1) msit wen ala'toq maw-klusuwaqn wjit e'wmn atlasiewey kisa wenuj wjit e'tmatk aq ta'n pasik koqowey proceedings of Parliament. (2) msit wen ala'toq maw-klusuwaqn wjit e'wmn atlasiewey kisa wenuj wjit e'tmatk aq ta'n pasik koqowey proceedings of legislations wjit Sikniktuk. 18. (1) Ula statutes, records kisa wi'katikn wjit Parliament nuta'q wi'kasin aq tuwa'tnew atlasie'wiktuk aq wenujiktuk aq kitk tli'suti'l newte' tliankaptasin ula miamuj. (2) Ula statutes, records kisa wi'katikn wjit legislation sikniktuk nuta'q wi'kasin aq tuwa'tnew atlasie'wiktuk aq wenujiktuk aq kitk tli'suti'l newte' tliankaptasin ula miamuj. 19. (1) Atlasie'wey kisa wenuj kisi e'wasital kitk tli'siti'l wjit ta'n pasik wen, kisa wjit ta'n pasik pleading kisa eskmatmn court pekisitoq Parliament

(2) Atlasie'wey kisa wenujey ta'n pasik wen kisi e'wtew wjit ta'n pasik teken pleading kina lukwaqn skumnm, ta'n pasik court Sikniktuk. 20.(1) Ta'n pasik mimajuinu Kanta ala'toq maw-klusuwaqn wjit tlewistn, aq msinmn services wejiaq nikana'sik kisa central office of institution wjit Parliament kisa Kaplnu'k wjit Kanata atlasie'wiktuk kisa wenuj, aq ala'toq newte' tel-kepmite'tk piluey office ta'n etek institution ta'n (a) etuk pukwelk koqowey meneweke'tij mawita'new etlewistu'tijik aq koqowey office ta'n e'wmi'tij tli'suti; kisa (b) ta'n telkaqnik office, teluejik etek kitk atlasie'wey aq wenujey kisi apoqnmuksin ta'n tuji menuwekenal.

(2) Ta'n pasik teken mimajuinew Sikniktuk ala'toq maw-klusuwaqn wjit tlewistun, aq msinimin services wejiaq, ta'n pasik teken office ula institution wjit legislature kisa kaplnu'l Sikniktuk atlasie'w aq wenujiktul. 21. Mu koqowey sections 16 misoqo 20 abrogates kisa ejikla'toq ta'n pasik teken maw-klusuwaqn, privilege kisa obligation wjit kepmite'lmatl wjit atlasie'w aq wenujuey tli'suti, kisa kitk, etekl kisa siewa'sik iktik etek Constitution Kanata. 22. Mu koqowey sections 16 misoqo 20 abrogates kisa ejikla'toq wjit ta'n pasik teken asite'tasik Kaplnu'lek kisa costumery maw-klusuwaqn kisa privilege mesnmen kisa kesatmn ke'skmna'q kisa tmk wejku'aq ula charter wjit kepmite'lman ta'n pasik tli'suti ta'n mu atlasie'wey kisa wenujowi'sit.

Mu pukwelknuk tli'suti kekina'muek maw-klusuwaqn

23. (1) mimajuinu'k Kanata (a) Ta'n wen teli'sit weskwijinuit aq kekina'masit aq ta'n telinsitk na wejiaq atlasie'wey kisa wenuj tli'suti telke'jk ta'n Saqmawewa'ki ta'n weskowa'sit, kisa (b) ta'n wen mesinkip tel-kina'masit Kanata atlasie'wiktuk kisa wenujiktuk aq wikit ta'n e'wasik tli'ta'n mesinkip teluek ta'n e'wmn atlasie'wiktuk kisa wenujiktuk tli'suti ta'n tekke'jk ta'n saqmawewa'ki, ala'toq maw-klusuwaqn wjit winijanuaq ta'n mesink kisa msintew primary kisa secondary tel-kina'masit teluek atlasie'wiktuk ta'n newte' tli'suti Saqmawewa'ki. (2) mimajuinu'k Kanata ta'n mijuwa'ji'j mesink kisa msintew primary kisa secondary kina'masuti atlasie'wiktuk kisa wenujiktuk Kanata, ala'tew maw-klusuwaqn wjit msit winijanuaq primary aq secondary aq newte' tli'suti. (3) maw-klusuwaqn mimajuinu'k Kanata ta'n tel-tepkisa'sik (1) aq (2) mesink winijanuaq primary aq secondary kina'masuti teluek ta'n tli'suti kutet atlasie'wey kisa wenujey tli'suti tekke'jk etek Saqmawewa'ki (a) etek ta'n pasik tet Saqmawewa'ki ta'n te'sijik mijuwa'ji'jk aq mimajuinu'k ta'n wekumni'tij maw-klusuwaqn ta'n tepiaq wjit menuwaqtasik provision wjit nekmuk wejiaq mimajuinu'k tekke'jk tli'suti ta'n teluek; aq (b) ma'wt, ta'n te'sijik mijuwa'ji'jk klaman ta'n menuwaqtasik, maw-klusuwaqn emsinmnew teluek mu pukwelknuk tli'suti kekina'muek etek msit ta'n apankitasik.

Pemitasik tplutaqn

24. (1) Ta'n pasik wen maw-klusuwaqn kiswa tplutaqn, ta'n menuেকে ta'n wejiaq Charter, na kisi sewiska'tmk kiswa mu asite'tasinuk na jiptuk liatew court wjit competent jurisdiction wjit emsinumn ta'n kisa'toq court ajite'tk aq pasik ta'n teluwek. (2) Tami, siawa'sik ta'n tel-tepkisa'sik (1) court teluwek kejitu'tij ta'n kistlipaq ta'n sewiska'toq kiswa mu menewaqtasinuk maw-klusuwaqn kiswa tplutaqn kejitimk wejiaq Charter, ta'n wejitasik jikla'tasitew miaq pana'sik, wesunmn ta'n koqowey nuta'q, ta'n kisi-piskwa'n etek aja'timk administration of justice pitek disrepute.

Ta'n te'sik

25. Teluwejik ula Charter etekl maw-klusuwaqn aq tplutaqn l'tmn klaman kisa'muet kiswa jikla'tew ta'n pasik teken l'nuey ankuo'mkewey kiswa pilue'l maw-klusuwaqn kiswa tplutaqn ta'n teluek l'nu'k Kanata ma'wt (a) ta'n pasik teken maw-klusuwaqn kiswa tplutaqn ta'n kisi apkaptasik wejiaq Royal Proclamation Wikewiku's 7, 1763; aq (b) ta'n pasik teken maw-klusuwaqn kiswa tplutaqn ta'n etek wejiaq ta'n alsumi'tij maqmikew tela'matultijik kiswa jiptuk qotelteu. 26. eluwi'tmasik ula Charter wjit maw-klusuwaqn aq tplutaqn mu nestmin menewaqtasinuk ta'n etek piluwe'l maw-klusuwaqn aq tplutaqn ta'n etekl Kanata. 27. Ula Charter kuwaska'tew ta'n newte' tela'sik ta'n telite'tk aq tel-wnaqa'sik wjit piluwakutk tleyawit Kanata. 28. Wejiaq ta'n pasik koqowey ula Charter, maw-klusuwaqn aq tplutaqn menueke'tip aq eluwi'tmasip newte' tla'lan ji'nmuk aq e'pijik. 29. Mu koqowey ula Charter kisa'muet kiswa jikla'tew ta'n pasik etekl maw-klusuwaqn aq tplutaqn luwi'tmasin wjit Constitution wjit Kanata wjit kepmite'tmn denominational, tepkisa'tn kina'matno'kuo'ml. 30. Ta'n teluwek Charter misoqo Saqmawewa'ki kiswa legislative assembly kiswa legislature wjit Saqmawewa'ki tli-ankaptasitew wjit ika'tn ta'n wejiaq Yukon Territory aq Northwest Territories, kiswa nekmowey legislative alsuteket, ta'n teluwejik. 31. Mu koqowey ula Charter piama'sinuk legislative ajiknan wen naji-alsuteket.

Klutmn Charter

32. (1) Ula Charter teluek (a) Parliament aq Kaplnu'l Kanata kepmite'tk msit koqowey ta'n alsuteket wejiaq Parliamet ma'wt msit koqowey wejiaq Yukon Territory aq Northwest Territories; aq (b) ula legislature aq kaplnu'l newte' Saqmawewa'ki kepmite'tasik msit koqowey ta'n ilsuteket wjit legislature ke'sk newte' Saqmawewa'ki. (2) Wejiaq ta'n pasik koqowey tepkisa'sik (1) ipkesikn 15 mu nuta'nuk tala'sikn misoqo sis't te'sipunkekl ta'n tujiw qaqi ankaptasikal. 33. (1) Parliament wjit legislature Saqmawewa'ki. Teluwek Act wjit Parliament kiswa legislature, jiptuk, Act kiswa provision e'wk wejiaq provision etek section 2 kiswa sections 7 misoqo 15 ula Charter. (2) Act kiswa provision ula Act kepmite'tmk ta'n declaration kisitoq etek ula ipkesikn elukwek ala'tmn aq e'wmn kutey provision wjit Charter teluwek declaration. (3) Declaration kisasik ula teli-tpkisa'sik. (4) Parliament kiswa legislature ula Saqmawewa'ki. Jituk apaja'sitew ula teli-tepkisa'sik (1). (5) Teli-tepkisa'sik (3) kutey kepmeta'tmk ula tela'sikip ta'n teli tepkisa'sikip (4)

Ta'n wejiaq

34. Ula etek wejiaq Charter maw-klusuwaqn aq Tplutaqn

Kinu nika'ika'tnen e'wasikl principles, ta'n kesite'tk aq ketlamsitmk ta'n kelnajik Kanata wetapeksit klaman kepmite'tasik etek mimajuaqn aq ta'n kepmite'tasik ta'n kisa'luksi'k kesite'tmu'k ta'n wetapeksulti'k aq iknmuksi'k ta'n teliksatu'k koqowey aq ta'n tel-wlte'tmu'k

P.E. Trudeau 1981

Ula kisa'tasik wjit Kanata tleyawltijik aq ta'n wen atlasie'wi'sit kiswa wenujui'sit. Kisi amkuwa'tasitew ula kisi kuwaskiwikasik wejiaq Kanata Charter maw-klusuwaqn aq Tplutaqn. Amkusewey wi'katikn kisimsintisk ta'n tujiw menueken sku'tasin kiswa amkuwa'tn provisions ula wi'katikn.